

کلیدواژه‌ها: مهد کودک، کودکان نوپا، فضا

اشاره

۴
رشد آموزش پیش دبستانی
دوره پنجم، شماره ۳
بهار ۱۳۹۳

مهد کودک خوب چه ویژگی‌هایی دارد؟

داود فتحی، کارشناس ارشد روان‌شناسی و آموزش کودکان استثنایی
علیرضا ذوالفقاری، کارشناس ارشد روان‌شناسی عمومی

همه والدین دوست دارند برای فرزندانشان بهترین را فراهم کنند و آرزو دارند که در آینده فرزندی موفق داشته باشند. «پنج سال اول زندگی از اهمیتی ویژه برخوردار است و انسان بیش از ۵۰ درصد توانایی‌ها و مهارت‌هایی را که تمام عمر همراه دارد، در این پنج سال به دست می‌آورد. پس ضروری است که برای این پنج سال تمهیداتی ویژه ببندیم. از آن جمله می‌توان به بالا بردن اطلاعات والدین درباره ویژگی‌های این دوره با شرکت در کلاس‌ها و دوره‌ها و مخصوصاً مطالعه کتب و مجلات مربوط اشاره کرد. یکی از راه‌های بهره‌وری مناسب و در عین حال آسان دوران خردسالی سپردن آن‌ها به مهد کودک‌ها است.»^۱ (استاپرد، ۱۳۸۵: ۱۵)

«مهم‌ترین اقدام والدین در این خصوص انتخاب

مهدکودکی خوب است؛ مهدکودکی که بتواند توانایی‌های کودکان را بالا برد و مقدمات بالفعل شدن توانایی‌های بالقوه ایشان را فراهم آورد» (میردان دینک و همکاران، ۱۳۸۴: ۲۵)

«مهدکودک برای نوباوگان و کودکان نوپا امری متداول است که کیفیت آن بر رشد ذهنی آن‌ها تأثیر بسزایی دارد. پژوهش‌ها همواره نشان می‌دهند که نوباوگان و خردسالان که به مهدکودک‌هایی نامطلوب می‌روند، صرف‌نظر از اینکه از خانواده‌های دارای جایگاه اجتماعی - اقتصادی متوسط یا پایین باشند، در آزمون‌هایی که مهارت‌های شناختی و اجتماعی را ارزیابی می‌کنند، نمره پایینی می‌گیرند. در مقابل، مهدکودک خوب می‌تواند تأثیر منفی زندگی خانوادگی تحت استرس و فقرزده را کاهش دهد و مزایای بزرگ شدن در خانواده‌ای را که از لحاظ مالی مرفه است، حفظ کند. در یک پژوهش در کشور سوئد، معلوم شد که وارد شدن به مهدکودک خوب در دوره نوباوگی و نوپایی با قابلیت خوب‌شناختی، هیجانی و اجتماعی در اواسط کودکی و نوجوانی ارتباط دارد» (برک، ترجمه سیدمحمدی، ۱۳۸۵، ج اول: ۲۹۹)

در کشورهای پیشرفته، آموزش‌های جمعی و رفتاری در مهدکودک از ۲ تا ۶ سالگی یک عرف اجتماعی است و علت سپردن کودک به مهد شاغل بودن مادر نیست، بلکه تأمین منافعی در انسان است که فقط از ۲ تا ۶ سالگی دست‌یافتنی است و تمام عمر مورد بهره‌برداری قرار می‌گیرد و در هیچ سنی جبران‌پذیر نیست. از سوی دیگر، والدینی که به سبب وابستگی به کودک خود مانع حضور آن‌ها در جمع، بدون حمایت و حضور خود می‌شوند و از کسب استقلال آن‌ها جلوگیری می‌کنند، مانع می‌شوند که کودک نیروی خود را بسنجد و تقویت کند. این نحوه تربیت می‌تواند منجر به خشم، سرکشی، طغیان، ترس عمیق از فضای بیرونی شود. این کودکان همواره طی دوران رشد در حال تقلا و درگیری با موضوعات و مشکلات مشابه هستند، آن‌ها نمی‌خواهند تحت کنترل باشند، در عین حال، نمی‌دانند که آیا می‌توانند مثل فردی مستقل زندگی کنند یا نه. منطقی است که در چنین شرایطی مهدکودک می‌تواند مکانی برای کاوشگری کودک و ابراز وجود وی باشد، مکانی که بدون حضور و حمایت افراطی مادر، کودک خود را پیدا می‌کند. مطالعات نشان داده است کودکانی که به مهدکودک می‌روند به دلیل تعدد بازی‌ها و داشتن هم‌بازی‌های بیشتر از سایر کودکان فعال‌تر و پرتحرک‌ترند. محققان با بررسی بیش از بیست مهدکودک دریافتند که کودکان در مهد کمتر به بازی‌های نشسته می‌پردازند و تحرک بیشتری دارند. همچنین، مهدکودک به ارتقای مهارت‌های اجتماعی و تقویت هوش کودکان نیز کمک می‌کند.» (برک، ۱۳۸۵: ۳۰۰)

با توجه به توضیحات فوق جست‌وجو برای یافتن یک مهدکودک خوب اولین مسئولیت والدین است که باید با دقت فراوان انجام شود. باید توجه داشت که مهدکودک‌ها قابلیت نگهداری کودکان تا چهار سال را دارند اما پیش‌دبستانی‌ها و آمادگی‌ها دوره‌های تربیتی کودکان چهار سال به بالا را شامل می‌شوند.

عدم‌ای به والدینی که در سپردن فرزندانشان به مهدها وسواس به خرج می‌دهند، خرده می‌گیرند، اما واقعیت آن است که شما روزانه کودک را بین چهار تا هشت ساعت از بهترین ساعات مفید به مهد می‌سپرید. پس آیا منطق حکم نمی‌کند که نسبت به مکان، برنامه‌ها، اقدامات، امکانات و... در مهدها دقت نظر داشته باشید؟»

البته گفتنی است که مدت زمان بهینه و استاندارد حضور کودک در مهدها و مراکز پیش‌دبستانی حداکثر سه‌ونیم ساعت در روز است. در ادامه به شرایط مناسب مهدهای

کودک در مقاطع مختلف سنی می‌پردازیم.

ویژگی‌های مهدکودک مناسب برای نوباوگان و کودکان نوپا (تولد تا دوسالگی)

محیط فیزیکی: محیط تمیز، نور کافی، تهویه مناسب و محل بازی حصارکشی شده باشد و محیط هنگام حضور همه بچه‌ها شلوغ نباشد.

اسباب بازی: اسباب‌بازی و وسایل کافی و مناسب در داخل و بیرون مهدکودک وجود داشته باشد.

نسبت مراقبت‌کننده به کودک: در مهدکودک‌ها، نسبت مراقبت‌کننده به کودک برای نوباوگان از یک به سه و برای کودکان نوپا از یک به شش بیشتر نیست. لازم است گروه (تعداد بچه‌ها در یک اتاق) از شش نوباوه با دو مراقبت‌کننده و دوازده کودک نوپا با دو مراقبت‌کننده بیشتر نباشد.

فعالیت‌های روزانه: این برنامه برای رفع نیازهای فردی کودکان تهیه می‌شود و انعطاف‌پذیر است. محیط باید دوستانه و حمایتگر باشد.

تعامل بین‌مهربان (مراقبت‌کنندگان) و کودکان: مراقبت‌کنندگان بی‌درنگ به ناراحتی نوباوگان و کودکان نوپا پاسخ دهند. به نوباوه‌ها محبت ورزند و نوباوگان هم در آغوش آن‌ها احساس امنیت و آرامش کنند.

سایر موارد: طبیعی است که مراقبت‌کننده‌ها می‌بایست در زمینه رشد و تغذیه کودک، کمک‌های اولیه و ایمنی آموزش کافی دیده باشند. از نظر ویژگی‌های شخصیتی هم با این شغل منطبق باشند و شغلشان را دوست داشته باشند.

اجزای سازنده یک مهد خوب برای کودکان ۲ تا ۶ ساله

قبل از انتخاب مهدکودک لازم

است به نکاتی توجه کنیم. از آن جمله نسبت تعداد مربیان به تعداد بچه‌هاست. هرچه تعداد کودکان کمتر باشد، کارایی مربی بیشتر می‌شود. آکادمی پزشکان اطفال آمریکا سه تا پنج کودک و هفت تا ده کودک بزرگتر را برای هر مربی پیشنهاد کرده است. تفکیک رده‌های سنی مختلف نیز باید مورد توجه باشد؛ چرا که از گسترش بیماری بین بچه‌ها جلوگیری می‌کند. همچنین، باید درباره شیوه‌های تربیتی و مدیریتی مرکز اطلاع پیدا کرد. باید دید که چگونه از کودکان بیمار مراقبت

مربیان

مهد کودک چند مربی دارد؟ آیا به‌نظر می‌رسد که مربیان کودک را دوست دارند؟ مربیان چه مقاصد، اهداف و غایت‌هایی را برای کودکان در نظر دارند؟ تحصیلات آموزشی مربیان در چه حد است؟ تجربه آموزشی مربیان چگونه است؟ آیا مربیان تجربه مادر بودن دارند؟ آیا مربیان خودشان بچه دارند؟ اگر دارند آیا بچه‌هایشان به همان مهدکودک یا آمادگی می‌آیند؟ آیا با مربیان دیگر رابطه دوستی دارید؟ آیا از اینکه کودک خود را به‌دست مهدکودک و مربیان بسپارید، احساس رضایت می‌کنید؟ آیا این‌طور به‌نظر می‌رسد که مربیان عاشق کارشان هستند؟ آیا ویژگی‌های روانی و شخصیتی یک مربی مهدکودک را دارند؟

محیط و جو کلی

چه تعداد کودک در مهدکودک حضور دارند؟ محیط چگونه است؟ جو آرام است یا شلوغ و آشفته؟ بی‌خطر به‌نظر می‌رسد؟ آیا سیستم گرم‌کننده مناسب است؟ آیا تلاشی برای جذابیت بخشیدن به محیط مؤسسه و پیرامون آن به‌عمل آمده است؟ برنامه آموزشی چگونه است؟ آیا دارای نظم خاصی است؟ آیا نشانه‌ای از اینکه کودک از آموزش‌های مقدماتی برای خواندن، کار کلاسی و کتاب‌های تمرین برخوردار خواهد بود، به‌چشم می‌خورد؟ آیا فکر می‌کنید آن‌ها با بازی‌ها و اسباب‌بازی‌های تخیلی موافق‌اند و آن را تشویق می‌کنند؟ تجهیزات بازی در بیرون چگونه است؟ آیا اثری از دستگاه تلویزیون (که نکته‌ای منفی محسوب می‌شود) به‌چشم می‌خورد؟ آیا کامپیوتر ساده دارند؟ (بهتر است در مورد کودکان خردسال از آن استفاده نکنند). آیا فعالیت‌های هنری مثل وسایل ساده موسیقی، نقاشی، بازی با شن، وسایل آب‌بازی و لباس‌های نمایشی (برای دکتر بازی و غیره) وجود دارد؟ طی روز چه مقدار برنامه موسیقی وجود دارد؟ کودک تا چه اندازه امکان گوش دادن به موسیقی از روی نوار، صفحه، یا لوح فشرده را دارد؟ آیا بازی‌های همراه با آوازخوانی و حرکت انجام می‌شود؟

منابع

۱. استاپرد، میریام؛ همه کودکان تیزهوش‌اند اگر...، مترجمان: سهراب‌سوری و امیر صادقی بابلان، دانش ایران، تهران؛ ۱۳۸۵.
۲. دینک، میر دان و همکاران؛ والدین و فرزندان زیر شش سال، مترجم: مجید رئیس‌دانا، رشد، تهران؛ ۱۳۸۴.
۳. برک، لورا ای؛ روان‌شناسی رشد، جلد اول، مترجم: یحیی سیدمحمدی، جلد اول، ارسباران، تهران؛ ۱۳۸۶.

4. Jamejamonline.ir

می‌کنند، به کودکان دارو تجویز می‌شود یا نه؛ آیا مرکز به اتاق مخصوص بچه‌های بیمار مجهز است؛ و یا در مهدکودک، پرستار یا پزشک برای مراقبت‌های پزشکی وجود دارد؛ آیا به ضرورت واکسیناسیون برای کودکان قبل از ورود به مرکز توجه می‌شود؛ به‌لزم انجام آزمایش‌های پزشکی هنگام ثبت‌نام توجه می‌کنند و همچنین، برای هر کودکی پرونده پزشکی تشکیل می‌دهند.

در مورد مربیان و کارمندان مهدکودک نیز باید در نظر داشت که آیا با کمک‌های اولیه آشنا هستند، آشنایی آن‌ها با روش‌های تربیتی چگونه است، آیا کارکنان مهدکودک آموزش‌های لازم برای جلوگیری از گسترش بیماری‌ها را